

lloc al francès. Aleshores els xarlatans se'l feren seu i el seu destí esdevingué encara més vil, com ha escrit tan justament Leopold Prunier en l'erudit estudi que ha consagrat als Lapidaris francesos. "Tantost són els joiellers i els orfebres que troben còmode de persuadir al comprador, gràcies al Lapidari, de que posseeixen en llur botiga els productes més extraordinaris: Tantost són simples marxants d'*orvietan* (1) en les places públiques, apotecaris i barbers de baixa condició que comencen per atreure la multitud fent-li empassar un parlament versificat a la moda del dia, on se'ls feia saber que pedres de noms els més fantàstics que venien de les més ignotes encontrades, guarien totes les malalties, preservaven de totes les malures, embellien, feien a les persones braves i fidels, protegien els marits de tota mena d'infortunis, asseguraven a les dones un part fàcil, quan no els procurava un remei per fer desaparèixer el fruit d'una unió culpable o elles no ensenyaven als lladres un medi segur de penetrar en les cases per robar-hi sens ésser molestats."

Però, sens dubte, es cometria un erro creient que les gemmes foren únicament preuades pel poble i pels guaridors de tota mena. Els doctors de la Facultat estaven en un tot d'acord amb els xarlatans en apreciar les virtuts tutelars de les gemmes i dels minerals rars. I semblants creències subsistiren durant molt temps. Vallot, metge de Lluís XIV, donava en 1655 al seu reial client tablettes en la composició de les quals entraven l'or i les perles Lémery, la farmacopea del qual tingué autoritat fins a darreries del segle XVIII, registrà nombroses fórmules de remeis en les que figuren el safir, el topaci, l'esmeragda, l'ametista, el jade i moltes altres pedres precioses. L'electuari o mixtura de jacinte contingué fins el segle XIX, jacinte, esmeragda, safir, topaci, granat, perlat, rubí, coral, ambre: junt a una quantitat d'altres productes vegetals o animals, que, en total, arribaven a trenta quatre ingredients.

* * *

Abans de que intentem precisar la idea que suggerí als nostres avis l'esmerç de remeis tan ineficaços, el lector ens permetrà que posem davant els seus ulls alguns dels documents del voluminós aplec que hem fet dels mateixos, que tracten

(1) Electuari inventat per Ferranto d'Orvieta, de gran voga a París el segle XVII. El mot s'ha fet sinònim de tota droga de xarlatà. (N. del T.).

d'aquestes gemmes tan vantades pels antics autors.

Ací tenim el *rubí*, que Joan de Renou considera com "gran cordial i resistent a tota podridura i verí": Portat com amulet hauria de preservar al seu posseïdor de tota malaltia natural o accidental, segons un Lapidari indi, que ens conta del seu origen aquesta bella llegenda: "El Sol pren la sang del gran Asura, de vast poder, semença de gemmes perfectes, i es llença ràpidament a través del cel blau com una fulla d'espasa. L'etern vencedor dels Déus, el Rei de Lankà, l'ànima inflada de l'orgull de la seva força, el segueix, l'atrapa i el colpeja violentament... Surya deixa caure la sang dins el rei dels rius, d'aigües vastes i profundes, que troba el reflexe de les belles anques de les Singhaleses...".

I, ara, l'*esmeragda* que, segons Bartomeu de Glanirle, "restreny els jolius moviments de luxúria, calma les tempestes i estanca la sang". Joan de Renou ens diu que pot "no solament preservar del mal caduc a tots els qui la porten al dit encastada en or, sinó que, de més a més, fortifica la memòria i resisteix els esforços de la concupiscència carnal". El mateix Lapidari indi que esmentàvem suara, li assigna aquest curiós origen: "Amb la bilis del rei de Danavas marxava de pressa Vasuki, rei de les Serpents... Aleshores, amb un batiment d'ales que semblava abraçar el cel i la terra, Garuda s'inclinà en el cel per atacar-lo. De seguida l'Indra de les Serpents deixà caure la bilis al peu de ia muntanya... Des que ella caigué, aquell indret de la terra... esdevingué una mena d'esmeragda".

I ens trobem enfront del *safir*, que "recomforta el cor i el deixa en dolcesa i que, possat damunt del pols, estanca la sang que surt del nas". Heu's ací la *turquesa*, que "recomforta la vista"; la *sardony*, que "bota la luxúria al defora de qui la porta, i el fa cast i humil"; el *topaci*, que "val contra el frenesí i la mort sobtada"; el *coral*, que "suprimeix la pèrdua de semença que arriba als homes"; la *pedra d'Azur*, el lapislàsulí, que "fortifica el cor" i que alguns del antics autors consideren com emètic-catàrtic, a la dosi d'un dracma, i que entrava en la confecció de l'*Al-Kermes*; el *granat*, que "fa mal al cervell, esvalota la sang i provoca la còlera"; les *perles* "granment cordials i pròpies per alegrar el cor".

Contra les hemorràgies s'exalçava l'*heliotrop*, aquesta pedra de la que diu Plini que, tirada en un vas ple d'aigua, fa els raigs del sol sagnants;